

MÜHENDİSLİKTE 20 YIL SEMPOZYUMU

ZONGULDAK KARAELMAS ÜNİVERSİTESİ MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ

5-6 Ekim 1995, Zonguldak

MÜHENDİSLİK EĞİTİMİNİN SORUNLARI PANELİ

Doç. Dr. Erol KÖKTÜRK

Bu panel, bu sempozyumun finalini oluşturuyor. Her olayda, sporda, sınavda v.b finale doğru performansların yoğunlaşması gerekir. Bizim de bu panelde bu yoğunlaşmayı ortaya koymamız gerekiyor. Bu ise bize ciddi sorumluluklar yüklüyor.

Sekiz yüz yıllık tarihi içinde üniversitelerin, hepsinde ortak olan, değişmeyen tek bir idesi var: Bilim... Bilime hizmet etmek, bilim eğitimi vermek ve bilim yardımıyla düşünce dünyasının düzeyini yükseltmek, Ortaçağdan günümüze değin üniversitelerin ereğidir (B. Akarsu). Bilimsel düşünüşe dayalı çağdaş üniversite idesi, ancak 19.yüzyılda gerçekleşebilmiştir.

Bugün bu idenin ülkemiz koşullarındaki sorunlarını tartışacağız.

Toplumsal belleği güçlü olmayan bir toplumuz...

"Canım onları unutam" ya da "bunların üstüne bir sünger çekelim", "onlar geride kaldı" eğilimi bizde güçlüdür...

Ama bazı şeyleri, iyi ve güzel adına unutmamak gerekir... Unutmamak gerekir ki, bazıları o şeyleri savunma ve yapma cesaretini bulamamışlar...

1923'ü, 1933'ü, 1961'i ve 1981'i üniversite konusunu tartışırken unutmamalıyız...

Üniversitelerin mecrası değiştirilmiştir 1981'de...

6 Kasım 1981 yılında yürürlüğe giren YÖK Yasası, tasarı durumunda ve yürürlüğe girdikten sonra ülkemizde en çok tartışılan yasalardan birisi olmuştur. Ayrıca bu yasa ve ilgili mevzuat o kadar çok değiştirilmiştir ki, dönem dönem üniversitelerde bir "işlerlik bunalımı" yaratmış, unvanlarda, sınıf geçmelerde v.s. farklı statüler yaratmıştır.

"Ünivers", Latince kökenli bir sözcüktür ve "evren" demektir. "Üniversel" ise "evrensel" anlamına gelir. Üniversite sözcüğünün bunlardan köklendiği biliniyor. Bu nedenle nerede olursa olsun, üniversite sorunlarına yaklaşımın evrensel olması gerekir.

Üniversiter kurumlarla ilgili bir yasa başlıca dört evrensel ölçüte göre değerlendirilmek zorundadır:

1. Yasa, ülkede bilimsel çalışmaları ve özellikle araştırmaları nasıl ve ne ölçüde özendiriyor ve geliştirmeyi öngörüyor

2. Mesleğe yeni elemanlar kazandırılması ve mevcut genç elemanların geliştirilmesi için nasıl bir ortamın yaratılmasını ve hangi özendirici koşulların oluşmasını öneriyor?
3. Üniversite öğrencisi olmak isteyen her toplumsal sınıf ve coğrafi yöredeki gençlere nasıl bir seleksiyon mekanizması sunuyor; seçtiklerini hangi toplumsal, ekonomik ve teknolojik olanaklarla eğitiyor ve sonuçta üniversite-sanayi arasında var olması gereken doğrusal ilişki için nasıl bir yöntem ve etkinlik öngörüyor?
4. Tüm sistem yapısı içinde "karar merkezleri" nerelere yerleştirilmişlerdir ve bunların yetki ve görevleri ülkede bilimsel özerklik içinde üniversitelerin gelişmesine elverişli midir?

Bu sorgulama yapılırken, dönemin iktidarının kendisine hak gördüğü bir yeniden düzenlemenin ve mecra değişiminin hangi uluslararası konjonktürde yapıldığına da bakmak gerekiyor. Aslında eğitim, toplum adına girişilmiş bir değiştirme eylemidir. Bu nedenle erk yüksek öğrenimi kendi niyetleri doğrultusunda bir mecraya sokarak yeniden biçimlemeye girişmiştir.

Ancak buradaki soru şudur: Bu yapılırken toplumun eğilimleri ile evrensel yönelişler ne oranda gözetilebilmiştir.

Bu düzenlemeler, 1980'li yıllarda

- Dünyada temsili demokrasinin yerini katılımcı demokrasiye bırakma yoluna girdiği,
- Başta temel insan hakları konusu olmak üzere özgürlükler konusundaki duyarlılığın güçlendiği,
- Merkezîyetçiliğin yerine yerelleşme eğiliminin güçlendiği,
- Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişin yaşandığı,
- İşgücü ağırlıklı teknolojinin yerini yüksek teknolojinin aldığı,
- Bilimsel-teknolojik gelişmelerin artık gündelik yaşamımızı bile doğrudan etkilemeye başladığı

bir dünya konjonktürü içinde YÖK tarafından üniversitelerimize dayatılıyor... 1980'li yılların dünya ölçeğindeki genel bazı gelişme eğilimlerine ters olarak...

YÖK Yasasında ne özerklik, ne demokratik katılım, ne bilimsel özgürlük sağlanmıştır. Ne de dünya ölçeğindeki teknolojik patlamayla entegrasyon projesi ortaya konabilmiştir.

Ne de güçlenen yerelleşme eğilimi gözetilebilmiştir. Tersine, yasada ağırlık kazanan kural, "birörnek üniversite" ve "hiyerarşi"dir.

Üniversiteler, söylediklerinin siyasal iktidarların hoşuna gitmesi kaygısını taşıyan kurumlar değildirler. Bilim adamının da zamanın iktidarına "hoş görünme" diye bir kaygısı olamaz, olmamalıdır. Ama yasa üniversite ortamını buna zorlamıştır.

Üniversitenin birbirinden ayrılmaz iki amacı var:

- Bilgi ve bilimi yeniden üretmek, araştırma yapmak, yayın yapmak
- Eğitmek ve öğretmek

Hemen söylemek gerekir ki, yasa adından da anlaşıldığı gibi, öncelikle öğretim yasasıdır.

Yasanın öğretim üyelerine bakış açısı, yalnızca onların "eğitimcilik görevlerine" yöneliktir. Yasada, öğretim üyelerinin araştırma, kitap yazma, yönetim, kariyer elemanı yetiştirme v.b. görevleri unutulmuş benzemektedir. Türkiye'de üniversite, neredeyse yükseköğretimle özdeşleştirilmiştir.

Oysa öğretimden önce üniversiteyi üniversite yapan şey, her şeyden önce, bilimsel kuşkunun, araştırmannın, incelemenin evrensel tutkusunu kurumsallaştırmasıdır. Hem insangücü hem de düşünsel düzeyde...

Araştırma ve araştırmacılık ilkesi, çağdaş üniversitenin temelidir. Üniversitenin yalnızca öğretim yeri olması, üniversitenin yıkılması anlamına gelir...

Ülkenin gereksinmesi olan mesleklerden adam yetiştirme ve bu mesleklerin bağlı olduğu bilim dallarındaki çağdaş gelişmelere ayak uydurma hedefi bu birinci hedefe varılırsa zaten kendiliğinden gelecektir.

YÖK gerçekten üniversite yaşamında köklü değişiklikler yapmıştır. Ancak, her köklü değişiklik bir reform değildir. O nedenle bu yasa bir reform yasası değildir.

Yasanın yukarıda sözü edilen çerçevede ve önemli noktalarda değerlendirilmesi bizi şunlara götürmektedir:

ÖZERKLİK

Özerklik, bir toplumun kendi kendisini yönetme güç ve yetkisidir.

Bilimsel özerklik, bilim adamının çalışmalarını yaparken bilimsel ölçütler dışında hiçbir koşulla, sınırlamayla karşılaşmamasıdır. Yani bilimsel alanda özgürce çalışabilmesi, düşüncelerini ortaya koyabilmesi, bu yüzden cezalandırılmaması, işine son verilmemesidir. Türkiye'de maalesef bunun tersi olmuştur. (E. İnönü)

Bilimsel ortamın sınırları olamaz. Kural ve kabul bu olmalıdır. Bu ortamda bilimin kendi yasaları dışında yasalar da geçersizdir. Ancak üniversitenin dış duvarları yükseltilerek bilimsel ortamı daraltmaya çalışmak üniversite olmakla çakışmayan bir durumdur.

Özerklik parçalanmış, bu nedenle yok edilmiştir. Yönetimsel özerkliğin olmadığı yerde bilimsel özerklikten söz bile edilemez.

Özerk olmayan üniversite, hatta fakülte bile olmaz. "Pekala olur" denirse (ki yasa böyle diyor) olacak olan üniversite değil de, başka bir şeydir. Özerklik yönetimsel bir kavramdır ve bununla "bilimsel özgürlük" güvenceye bağlanmış olur. Yasada bilimsel özerkliğin varlığından söz ediliyor. Bilimsel özerklikten başlı başına zaten söz edilmez. Çünkü olması gereken yalnızca özgürlüktür. Bilimle-özgürlük bir paranın iki yüzü gibidir. Özgür olmayan bilimin varlık koşulu yok olmuş demektir. (A. Aybay)

Bilimsel düşüncenin en büyük besin kaynağı, özgürlüktür.

Başta da belirtilen ölçüte göre karar vericiler açısından durum şudur: Yüksek öğretimin dizginleri, 2/3'ünü üniversitelerin seçmediği bir kurula bırakılmıştır. Ülkemizde hükümet dışında hiçbir kurul bu kurulunki denli mutlak yetkilerle donatılmamıştır.

Atamanın olduğu yerde sistemin her zaman sağduyulu ve objektif gelişmesinin güvencesi yok olur.

Yüksek öğrenimdeki aydın kadroları katı bir hiyerarşik düzen içine sokmak, bilim özgürlüğünü yaralamıştır.

Bu yönetim anlayışı hiyerarşik ve otoriter eğilim, doğal olarak üniversite yaşamına katılım yollarını tıkamıştır. Temsiliyet ise atamadan, dolayısıyla otoriteden güç almaktadır.

ASİSTANLAR

Yüksek öğrenimin kökünü oluşturan, güncel olaylarla-geçmiş ile gelecek arasında bağ kuran, en genç ve dinamik bir kuşak olan ya da olması gereken asistanlık kurumu ortadan kaldırılmıştır.

Fakültelere bırakılan 2 yıllık atama yetkisi, gelecek güvencesini ortadan kaldırmış ve bilimin insangücü kaynağını kurutmuştur.

ÖĞRENCİLER

Öğrenciler açısından, paralı öğretimi getirmiştir. Bu konuda aslında tartışmalıdır. Eğitimin paralı olması, bir sosyal adalet mi yoksa adaletsizlik mi unsurudur? "Malı ya da hizmeti tüketenin vergilendirilmesi" ilkesine uygun olarak aslında, üniversitede okuma hakkı kazananın kazanamayana göre hem hak hem yükümlülük üstlendiğini kabul etmek gerekir.

Belki burada sorgulanması gereken "olanağı kıt olanlara sunulacak burs-kredi olanakları" ile "toplanan kaynakların o üniversite için yatırıma dönüşüp dönüşmediği konularıdır.

Üniversite yalnız bilginin aktarıldığı ya da bilimin üretildiği bir kurum değildir... Aynı zamanda, üretilen bilginin öğrenciye aktarılması aşamasında sınındığı bir arenadır.

Bu ve diğer pencerelerden bakıldığında, öğrencilerin üniversitede bilimin üretilmesi, bilginin sınanması ve genel olarak üniversite yaşamına katılması kanalları tıkanmıştır. Yasa, üniversite öğrencisine güvensizlik üzerine oturtulmuştur.

Oysa yüksek öğrenimi düzenleyecek bir yasanın genel ve çerçeve bir yasa olması gerekirdi. Böyle bir yasada,

- Bilimsel, yönetsel, mali özerklik ve bağlantısız bir kurulun devlet adına yapacağı üst düzeyde denetim
- Genç bilim adamlarına geniş yetki ve sorumluluk verilmesi
- Kurumların yönetimine geniş katılım

mutlaka sağlanmalıydı...

NİSAN 1982

Ama tam tersi bir süreç yaşanmıştır yürürlükten 6 ay sonra...

YÖK Yasası değiştirilir: Yüksek Öğretim Kurulu'na "göreceği lüzum üzerine" öğretim üyelerini görevden alma ve dilediği yere atama yetkisi verilir.

Yüksek öğrenimin amacı, ilkeleri veya düzenine aykırı hareket edenler... Bu 3 ölçünün sınırı nerede başlar, nerede biter?

- Öğretim üyelerinin memurlaştırılması
- Disiplin adına zaptu-rapt
- Tasfiyecilik
- Öğretim üyelerini ıslah etme
- Ülke sorunları bir yana kendi sorunlarını bile konuşamayan üniversite yaratma

Bu değişikliklerden sonra üniversitenin artık kalmadığı savunulmuştur.

Üniversiteler susturulmak istenmektedirler...

Bilindiği gibi bu değişikliklerden sonra gerek YÖK uygulamaları gerekse 1402 sayılı yasa uygulamaları sonucunda ülkemiz üniversitelerinden ayrılan ya da ayrılan öğretim elemanları sayısı 2.000 dolayındadır. Bu, gelişmekte olan bir ülkenin üniversiteleri için büyük rakamdır. Ama yönetenlerin bu ayrılmalar nedeniyle üzüldüklerini söylemek ise olanaklı değildir.

Ve ilginçtir, yeni Anayasa'da yüksek öğrenimi düzenleyen 130. madde 2547 sayılı yasaya göre biçimlenir. Yani yasa anayasaya değil anayasa yasaya aykırı olmaz.

6 aylık uygulama sonucunda üniversitelerde geleceğe karşı güvensizlik, huzursuzluk ve umutsuzluk ortamı egemen olmuştur.

Üniversite hocalarının hayatla ilgileri kesilmiş, YÖK'ün mutlak egemenliği altına girmeleri istenmiştir. Bu durumda bilimsel özerklikten söz edilemez. (M. Yaşa)

Şüphesizliği, hayır demeyi, reddetmeyi bir öğretim üyesi hiçbir zaman kaybetmemelidir. Eğer kaybetti ise, o zaten bilim adamı değildir. (Ö. İlter) Fakat istenen budur...

1985'LER

Artık YÖK, kendi yarattığı sorunlarla uğraşmaya başlamıştı...

1985'li yıllarda ülkemizde YÖK ile uğraşılırken, Federal Almanya Türkiye bütçesinin 3 katını, 83.6 milyar mark, eğitime harcıyordu. Bugünkü para ile 2.5 katrilyon lira...

Türkiye'nin 1986 yılında eğitime ayırdığı pay ise 600 milyarın biraz üzerinde... Yani bütçenin % 9'u... Bugünkü rakamlarla yaklaşık 15 trilyon lira...

Bu yıllarda YÖK'ün söylediklerinin tersine mezun olan öğrenci sayısında düşme vardır. Toplam öğrenci sayısının 1978-79 döneminde % 19.7'si mezun olurken, bu oran 1985'te öğrenci sayısının artmış olmasına karşın % 12'dir.

11 Ekim 1985 tarihinde, YÖK verilerine göre ülkemiz üniversitelerinde görev yapan öğretim elemanı sayısı 22.755, öğretim üyesi açığı ise, 40.628'dir.

Böylesi açıkların olduğu bu yıllarda üniversitelerden ayrılan ya da ayrılan öğretim üyesi sayısı 2.000 dolayındadır. Yani mevcudun % 10'u...

Ama zamanın YÖK Başkanına göre bunların hiçbirinin YÖK'le ilgisi yoktur. Ona göre her şey iyi gitmektedir ve başarı oranları da son derece yüksektir.

YÖK'ün daha sonra bilgisayar destekli olarak yaptığı araştırmalara göre ise, Ocak 1986 itibariyle üniversitelerde görevli öğretim elemanı sayısı, 1982 yılında 18.850 iken, 22.385'e yükselmiştir. Profesör sayısı ise, 1995'ten 1849'a düşmüştür.

3 büyük ildeki öğretim üyesi sayısı ise düşmektedir.

Bu arada 7 tür profesörlük statüsü bu yıllarda oluşmuştur (kadrolu, kadrosuz, kadro zahiri, kadro işgalcisi, Cumhurbaşkanınca atanmayanlar, eski mevzuat profesörleri, sanatçı profesörler)

Yine bu yıllarda orta öğrenimde kalite düşüklüğünün nedenlerini dönemin Milli Eğitim Bakanı araştırmak zorunda kalmaktadır.

Aslında aradan geçen 5 yıl içinde YÖK sisteminin tıkanıdığı ortaya çıkmıştır.

Önemli bir nokta, kararlara katılma olanağı asgariye indirilen ve sürekli bir cezalandırılma tehdidiyle karşı karşıya bırakılan öğretim üyelerinin akademik hayata ve üniversitenin sorunlarına karşı büyük bir kayıtsızlık ve yabancılaşma içine sürüklendiğidir...

Birçok bilim adamına göre, üniversiteleri birörnekleştirme projesi, ülkemizin yükseköğretim alanındaki farklı nitelikte ve çok çeşitli gereksinmeleriyle bağdaşmamaktadır.

Çeşitliliğin yeni gelişme kapıları açabileceğine inanıyorum. Burada sözünü ettiğim çeşitlilik, değişik işleyiş modellerini geliştirebilme olanağına sahip, özerk, demokratik ve kar amacı gütmeyen üniversiteler arasında çeşitliliktir (G. Gürsoy).

Her üniversitenin bir kişiliği vardır. Üniversiteler arasında bir yarışma ortamı sağlanamazsa, her üniversite belirli alanlarda ve bütün alanlarda en iyi öğretim elemanlarını, en iyi öğrencileri toplayan, en iyi mezunları veren bir üniversite olma hedefini önüne koymazsa Türkiye'de bilim nasıl gelişir (A. Kuran).

YÖK uygulamaları sonucunda,

- 27 üniversite olmuştu 57 üniversite
- Öğrenci kontenjanları şişirilmişti (% 160 artış)
- Nitelikli öğretim üyelerinin önemli bölümü üniversitelerden ayrılmıştı
- Kalanların bir bölümünde üniversiteye bir yan iş olarak bakma eğilimi güçlenmişti
- Akademik kariyer çekiciliğini yitirmişti...
- Üniversitelerde araştırma yapma coşkusu azalmıştı...
- Eğitimin kalitesi düşmüştü...
- Öğretim elemanlarının ekonomik koşulları kötüye gitmişti...
- Kitaplar basılamaz olmuştu...
- İlk ve orta öğrenimde kalite iyice düşmüş ve öğrenim birliği ilkesi dağılmaya başlamıştı...

Üniversiteler bilgi üreten değil, yalnızca bilgi aktaran kurumlar olmuşlardı... Üniversitelerde bilimsel kuraklık dönemi başlamıştı...

Doğramacı, "Ziraat doçenti birkaç yıl araştırma yaparsa pekala tarih profesörü olur ve biz de ona bu kadroyu veririz" diyordu...

Ömrünü bilgiye adayan, dava adamı olan kadrolar dağılmıştı...

Öğretim üyesi-öğrenci diyalogu kopuyordu...

Üniversitelerde spor zorunlu ders oluyordu, ama zihin sporları yasaklanıyordu...

Daha sayılmayanlar...

4 yıl sonunda varılan nokta, fiyaskoydu...

Bu yasanın değiştirilmesinden hep söz edildi...

Ama bugünlere kadar da gelindi...

Üniversitelerin değişimi kendi dışlarından gelecek dinamiklere bırakmalarından daha büyük yanılğı ne olabilir ki...

Üniversite kendi dinamiklerini harekete geçirmeliydi... Ama gerçeği söylemek gerekirse, ekonomik konularda az da olsa harekete geçen dinamik, demokrasi ve özgürlük konularında harekete geçmemişti...

BUGÜNLER

Tereciye tere satmaya niyetim yok...

Ama bilinmektedir ki, haklar mücadelesi yaşamın da demokrasinin de özünü oluşturur...

Bilim yapma hakkını, bilim adamı olma hakkını aramak, aydın insan ve aydın mühendis olma hakkını demokrasi ve özgürlükler mücadelesinden ayrı düşünülemez...

Bugün üniversitelerin önlerindeki en önemli görevin bu olduğunu düşünüyorum...

Diğer bazı sorunlar arasında şöyle bir gezinti yapabiliriz:

Yeni üniversite açmak bir gerekliliğin üzerinde temellenmelidir.

Hükümetin paraya olan gereksinimi karşılamak için, enflasyonu körükleme pahasına karşılıksız para basması gibi, kurulmamış üniversiteler açma eğilimi (Cahit ARF) öğretimi öğretim olmaktan çıkarmış, bir diploma dağıtım kuruluşu durumuna getirmiştir.

Parlamentelelerin salt oy kaygılarıyla açılmasını istediği ve mecliste bekleyen 42 yeni üniversite (Böylece toplam 99 olacak). İlginci YÖK bile kendi açtığı yolun genişletilmesine tepki gösteriyor...

Var olan 57 üniversitenin öğretim elemanı açıkları giderilmiş, donanım ve parasal kaynak sorunları çözülmüş gibi...

Orta kademedeki bir öğretim elemanının eline geçen net aylık 20 milyon lira dolayındadır. Bu parayla "bilim adamı" gibi yaşanamaz... O nedenle geçen yıl üniversitelerdeki hareketlenme buradan

köklenmişti ve boyutlanması ve üniversite sisteminin tümden sorgulanmasına dönüşmesi gerekirken çabuk söndü...

Kayıt ve sınav harçları çoğu öğrencinin karşılayamayacağı büyüklüktedir... Bu yılki artış % 300 mertebesindedir. Tek ders sınav harcı 12 milyon liradır.

Dr. Aysel EKŞİ'nin "Üniversiteli Gençler" kitabında verdiği araştırma sonuçlarına göre,

- Üniversite gençliğinin % 58.6'sı iş ve meslek sahibi olmak için üniversiteye girmiş
- Yalnızca % 13.8'i bilimsel araştırma ve çalışma yapmak için
- Üniversiteye neden girdiğini bilmeyen, elimde diploma olsun diye giren öğrenci sayısı % 27.2 (1/3'ü amaçsız)
- Öğrencilerin yalnızca yarısı, % 51'i, istediği bir dalda eğitimini sürdürdüğünü söylüyor.

Lisansüstü eğitimi için yapılan bir anketin sonuçları düşündürücü: 17 değişik üniversiteden 300 öğrenci ile yapılan anket, lisansüstü eğitiminde kalitenin son derece düşük olduğunu, bu programı izleyenlerin ya yapacak işi olmadığı (1/3) ya askerliği erteletme (1/3) amacıyla olduğu, yalnızca 1/3'ünün akademik amaçla programı izlediğini ortaya koyuyor (Laf Olsun Diye Master).

Bugün İsveç'in, Danimarka'nın, Fransa'nın, Belçika'nın kişi başına yıllık eğitim harcamaları 1.000 USD'in üzerinde... Bizde mi? Yalnızca 39 \$... Mısır'ın bile gerisinde...

Kurs adı altında yabancı üniversitelerin Türkiye'de şubelerini açan korsan üniversiteler... Az kalsın bunlardan birini Cumhurbaşkanı açacaktı... Bilindiği gibi skandal son saniyede önlendi... Bunlara da YÖK Başkanı tepki gösteriyor ve, "Berber dükkanı için bile belediyeden izin alınıyor. Bu iş artık çığırından çıkmıştır. Bu kurumların önlenmesi şart" diyor...

Üniversitelerdeki 1.5 milyon öğrenciye 48.000 öğretim üyesi düşüyor.

- Bir profesöre 224 (ODTÜ'de 50, Niğde'de 2035)
- Bir doçente 358
- Bir yardımcı doçente 213

öğrenci düşüyor.

1995-1996 Öğretim Yılındaki öğretim elemanı gereksinmesi 70.000...

Eğitim sistemimizin bir bütün olarak sıkıntılar içinde olduğu bir gerçek... Yani üniversitedeki sorunların önemli bir kısmı kendisinden önceki kurumlardan geliyor.

- Eğitimin ilk anlarından başlayarak güçlü rehberlik, danışmanlık ve yönlendirme desteğinden yoksunluk, öğrencilerin üniversite önlerinde yığılmasının en önemli nedenlerinden birisidir. Orta öğrenim düzeyinde böylesi bir destek sağlanabilse, meslek edinme onucu bu yığılma azalabilecektir.
- 1993 yılında liselerden mezun olan öğrenci sayısı 475.042, üniversiteye giren ise 98.637; 1994 yılında ise 464.368 ve 99.884
- Ortaöğretimde sistem bunalımı yaşanıyor ve bu da kimlik bunalımına neden oluyor. Kredili sistemdi, boş zamanlardı, marjinal kesimlerin gençlere yönelik niyetleriydi, gençliğin kuşaksal sorunlarıydı, okul yönetimleriyle ve öğretmenlerle ilgili sorunlardı...

- Yalnızca 2 rakam: Bu kesim üzerinde yapılan bir araştırmaya göre öğrencilerin % 65'i kütüphanelere hiç uğramazken, % 86'sı spor, kültürel etkinlikler ve eğitsel faaliyetlere katılmıyor.
- Öte yandan bir özel dersaneler konusu var... Adalet ve kalite tartışmalarının yanı sıra, bir de bilgilerin test edilmesi konusunda kendilerine gelenlere bir üstünlük şansı yaratabiliyorlar. Bunun somutlanması, son sınavda üniversiteye girmeye hak kazananların % 75'i Özel Dersanelerden geliyor.

Sorunlar, sorunlar...

Bu tablo karşısında üniversiteler 1995-1996 öğretim yılına giriyor.

Açılışlar, açılışlarda konuşmalar yapılıyor...

Cumhurbaşkanı Kayseri'de, "Hürriyetin olmadığı yerde ot bitmez. Üniversitenin hür olmasına kim karşı ise biz ona karşıyız" diyor.

Bakanlar, yetkiyi elinde tutanlar, "üniversitelerin kendi kaynaklarını yaratmasından, özerklikten, çağdaşıktan, çağı yakalamak için üniversitelerde hür ve demokratik ortamın yaratılmasından, üniversitelerin yüksek düzeyde bilim ve teknoloji üreten kurumlar durumuna getirilmesinden v.s." söz ediyorlar...

Ama bunlara en iyi yanıtı İstanbul Üniversitesinin açılışında bir öğrenci temsilcisi veriyor. Rektörün "her satırına imza atabileceğini" belirttiği konuşmasında öğrenci temsilcisi Ogün SAZOVA, "Benim sözlerime herkes katıldığını söyleyecek ve onaylayacak. Ancak hiçbir şey yapmamaya devam edecekler," diyerek çok ciddi bir gerçeğin altını çizme cesareti gösteriyor.

Cumhurbaşkanımız dahil parlamentodaki birçok milletvekili başta YÖK Yasası olmak üzere 12 Eylül yasalarını değiştirme sözüyle milletvekili olmuşlardı...

Ama şimdi gelinen nokta açık... Bu noktada parlamento eleştirildiğinde milletvekillerimizin aşırı alınganlık göstermeleri onları haklı kılmıyor.

O nedenle sistemin kökten yeniden düzenlenmesi gerektiğini vurgulamak gerekiyor...

Fakat tam da bu noktada, bir temel çelişkiyi ortaya koymak gerek: Ülkemizde, toplumun birçok alanı açısından gelinen bugünkü noktada "değişimin zorunluluğu ve kaçınılmazlığı ile, değişememe arasındaki" çelişki...

Temel çelişki budur... Bizde değişimlerle ilgilenme yerine değişikliklerle ilgilenme eğilimi egemen... Doğramacı gidince her şey düzelmedi.

Sorun sistem sorunu...

Teşekkür ediyorum...

ÜNİVERSİTELERDE MÜHENDİSLİK EĞİTİM

10 Ağustos 1995 Perşembe günü, üniversite sınav sonuçları ile ilgili bir haberde, kamuoyu değeri pek yüksek olamamış olan bir haber yayınlanır: Üniversiteye giriş sınavında genel başarı oranı geçen yıla oranla ciddi bir düşüş göstermiştir. Ama asıl düşüş fen ve matematik dallarındadır... Matematiği sevmeyen ve matematikten anlamayan bir kuşak gelmektedir... Ve bu kimsenin umurunda değildir...

Bu, yalnızca bu genç kuşağın mı sorunuymuştu? Televizyonlardaki magazin ve paparazi programlarında izliyorsunuzdur. Mikrofon tanınmış sanatçıya uzanır ve sorulur: 107'den 8 çıkarsa kaç kalır? Yanıt; ben matematikten hiç anlamam, zaten okul yıllarında matematikten nefret ederdim, matematik dersleri ve sınavları rüyalarımın girerdi, o nedenle bu soruyu bana sormasınız... Ne ilgisi varsa 107-8'in sonucunun bunlarla...

Matematik, antipatik geliyor, gösteriliyor... Ama matematik ve temel bilimler temeli olmadan başarılı teknik eğitim olamaz. Öncelikle bunun altının çizilmesi gerekiyor.

Kanımda bugün, mühendislik eğitimi, bilimsel-teknolojik devrim temeline oturmak zorundadır...

Bunlara dayalı bir eğitim ise, güçlü temel bilimler altyapısına dayanmak zorundadır...

Toplumların büyük oranlarda bilimsel-teknolojik gelişmelere göre yeniden biçimlendiği bir süreci yaşıyoruz...

Bilgi, 2000'li yılların toplumunun adı oldu... 1980'lerde bilgi konusunda yanlış değerlendirmeler yapıldı; bilgi, emek, anamal ve üretim araçlarının yanında 4. bir üretici güçtür dendi. Ama bugün bilginin soyut gücü yerine şu değerlendirme yapılmaktadır: Bilgi tek başına bir güç değildir. Ama onunla iyi donanmış ve onu iyi kullanabilen kişi bir güçtür.

Önümüzdeki süreci belirleyen temel karakteristiklerden biri şu olacaktır: Bir ülkenin, kurumun ya da kişinin bilgi üretmekte ve edinmekteki becerisi ve çabukluğu en önemli rekabet avantajı ve alanıdır. Kişiler, kurumlar ya da toplumlar doğru bilgiye ne kadar hızlı ulaşırlarsa, rekabet etme şanslarını da o kadar yükseltmiş olacaklardır.

Bunu bugünden görmek zorundayız.

Öte yandan üretim süreçlerinin yüksek teknoloji temelinde yeniden yapılandırılması üretilecek mühendis konusunda bazı stratejik tercihler yapmayı artık kaçınılmaz kılmaktadır. Mühendis düzeyinde eğitimin temel sorunlarından birisi "hangi gereksinimlere yöneltilmiş", "nasıl" bir mühendis sorularıdır. Bunlar konusunda yeğlemeler ortaya konmadan, harala-gürele eğitim yapmak bilimsel-teknolojik devrim yönelişleriyle çelişmektedir.

Bunların yanı sıra, gelişen ekonomik değişimi ve işletme biliminde ortaya çıkan tartışmaları da değerlendirmek gerekmektedir. Önümüzdeki sürecin işletmelerle ilgili en önemli dinamiklerinden birisi, hantal, büyük ve merkezi işletme yapılarının parçalanmasıdır. Bu parçalanma öyle ekstrem noktalara vardırılmaktadır ki, en ideal işletmenin bir kişiden oluştuğunu savunan yönetim ve işletme bilimciler vardır.

Bu parçalanmayı son yıllarda uluslararası tröstler, karteller düzeyinde görmekteyiz. En son örnek Siemens örneği... Merkezi hantal yapıyı dağıttıklarında daha verimli ve üretken bir işletme ortamına kavuştuklarını kendileri söylemektedirler.

Bugün işletmelerde tartışılan temel konular: verimlilik, ekonomiklik ve üretkenlik konularıdır. Mühendisin bunları değerlendirebilecek bir altyapıya sahip olması gerekir.

Bu nedenle mühendislik eğitiminin, yalnızca teknik bilgilerle sınırlı kalmaması, değişen işletme anlayışlarına uygun olarak genel düzeyde işletmecilik, yöneticilik, insan kaynaklarının yönetimi konularını da içerecek biçimde yeniden düzenlenmesi gerekir.

Hatta haddime olmayarak benden eğitim izlenceleri ile ilgili bir öneri yapmam istenirse, izlencelerde bir ilk sınıflarda mesleğe giriş, son sınıflarda Meslek Tarihi ve 21. Yüzyıl Ütopyası başlıklı derslerin konulmasını önerirdim.

Bugünün en önemli siyasi konularından biri Avrupa ile entegrasyon ve Gümrük Birliği konusu... Gümrük Birliğinin bizi zorladığı birçok değişim var: Demokrasi, insan hakları, ticaret hadleri v.s. Ama öyle bir konu var ki, mühendislik eğitimi açısından çok önemli... Bu kalite sorunudur...

Dinar'da evler yıkıldığında alımıza gelen inşaat kalitesi, imar uygulamalarında örneğin aklımıza gelen harita ve kadastro kalitesi, grizu patladığında aklımıza gelen güvenlik kalitesi...

Türkiye gerçek bir kalite devrimini yaşamak zorunda... Yaşamın tüm alanları için geçerli olan bu devrim, eğitim için önceliklidir. Eğitim kalitesi yükseltilmeden yaşamın alanlarında kalite devrimini başlatmak kolay olmayacaktır. Bu devrimin dinamosu üniversiteler olmak zorundadır.

Ama kanımca çok önemli bir nokta da, eğitimin felsefesinin değişmesi gereğidir. Üniversiteler, son zamanlarda, ilgili birimlerinde temel eğitimi, yani o bilimin kültürünü verme yoluna gitmektedirler. Bu kültürün amacı, "bilgi nasıl elde edilebilir, nasıl değerlendirilir, nasıl yönlendirilir?", temelleri üzerine oturuyor. Eğer doğru kültür alınmıyorsa, kişi evrensel olmakta, kişi pozitif bilime inanan, yani denenmiş ve sonucu kanıtlanmış bilgilerle donanmış sayılıyor (Baki KOMUSUOĞLU).

Bugün eğitimli kişi, nasıl öğrenileceğini öğrenmiş ve yaşam boyu sürekli öğrenmeyi ve kendisini geliştirmeyi alışkanlık haline getirmiş kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu diplomalı olmanın çok ötesinde bir tanımlamadır.

Eğer bu bilim kültürü iyi temellendirilirse, esas verim eğitimin bittiği andan başlayacaktır. Bizde şimdi yanlış anlaşılan şey, uzmanlık eğitiminin, bunu lisans düzeyinde alıyorum, diploma alımıyla bittiği inancıdır. Oysa uzmanlık eğitimi diploma alımıyla bitmez, ancak başlar.

Bunun başka anlatımı, eğitimin diploma almaya indirgenmekten kurtarılmasıdır. Daha önemlisi mezun olan kişi, yaşamın içinde hem kendisini hem de mesleğini yeniden üretebilecek bir kişisel-toplumsal-mesleksi bakış açısına sahip olabilmelidir. Yoksa aşure örneği, mesleki olarak her şeyin öğrencinin beynine atıldığı bir eğitim felsefesi artık geride kalmalıdır.

Kuşkusuz eğitim izlencelerinin yapısı da, salt mühendislik formasyonu almış insanlar yetiştirmek olmamalıdır. Yaşamın içinde bocalayan, ne yapacağını şaşırان insanlar olarak yetiştirmek mühendis adaylarını onlara yapılacak bir haksızlıktır. Artık aydın insan yetiştirme, mesleğine-yaşadığı topluma karşı sorumluluklarını bilen, bunların bilincinde olan, mücadele potansiyeli kazanmış insanlar yetiştirmek temel olmalıdır.

ÇÖZÜLMESİ GEREKEN ÇELİŞKİLER

1. Eğitim sistemiyle, eğitim sisteminin ürünü ile yani sonuçta bizlerle yaşanan gerçeklik ve evrensel yönelişler arasındaki çelişki
2. Bilimsel teknolojik devrimin gerekleri ile geleneksel yaklaşımlar arasındaki çelişki

3. Mühendis ve diplomalı olmakla aydın insan olmak arasındaki çelişki
4. Merkezi devlet yapısıyla yerelleşmenin artan önemi arasındaki çelişki
5. Demokrasi konusundaki çelişki
6. Değişme zorunluluğunun ağırlığı ile değişmemenin dayanılmaz hafifliği arasında çelişki

ÖNERİLER

- Zonguldak Karaelmas Üniversitesi parasal kaynaklar konusunda Ankara'ya bağımlılığı kırarak bir model oluşturmalıdır. Karaelmas Üniversitesi'ni Güçlendirme Vakfı kurulmalı ve bu vakıf üzerinden üniversite çevresiyle bütünleşmelidir.
- Üniversite yerleşme eğilimleri konusunda diğerlerine örnek oluşturacağı bir modeli oluşturmalıdır.
- Yasalar zorlanarak ve yetkiler kullanılarak, üniversite yaşamına öğretim elemanlarını- öğrencileri-memurları ve işgörenleri kapsayacak bir katılım modeli oluşturulmalıdır.
- Bölümleşme siyaseti, yerel ve bölgesel gereksinimler doğrultusunda gözden geçirilmelidir. Zonguldak ve çevre insanı madenlere % 100 bağımlılık düşüncesini kırmaktadır. Bölgedeki tarım-orman-hayvancılık potansiyellerini gözeten bir bölümleşme siyaseti oluşturulmalıdır.
- Üniversite, Zonguldak ve çevresindeki gelişmelere yön veren bir bilgi ve proje üretim odağı durumuna gelmelidir.
- Zonguldak ve çevresindeki sanayi ve üretim kuruluşları üniversitenin kuramsal bilgilerini almış öğrencilere yaşamın pratiğinin kucağını açan bir bütünleşme ve işbirliği iradesini güçlendirmelidirler.